

tiedotustutkimus

4-1982

5. vuosikerta
Ilmestyy neljä
kertaa vuodessa.
Tilausmaksu
vsk 1983 mk 60,-

Julkaisijat:
Tiedotusopillinen yhdistys ry. ja NORDICOM
TOY ry.: PL 342, 33101 Tampere 10
NORDICOM: PL 607, 33101 Tampere 10
ISSN 0357-8070

Jukka Haapasalo	1	Tiedotustutkimus, 5 v. <i>Artikkelit</i>
Veikko Pietilä	3	Varsitietä pitkinkö?
Tarmo Malmborg	13	Identiteettiä etsimässä. Kommentti V. Pietilän esitykseen
	22	Yxi alcu
Eino Suova	24	Sanomalehtitiede valinkauhassa
Raino Vehmas	38	Lehdistö- ja tiedotusopin tavoitteista
Veikko Pietilä	48	Iltatuulen viesti
Kaarle Nordenstreng	56	Joukkotiedotus yhteiskunnallisena voimana
Pertti Hemänu	64	Indoktrinaatio tutkimuskohteena
Taisto Hujanen	72	Ahmavaaralainen tietoteoria ja kriittinen tiede
Sirkka Minkkinen	83	Tutkimuksesta käytäntöön, käytännöstä tutkimukseen
Dan Steinbock	87	Mainoselokuvan symbolismi. Johdantoa psyko-semiotiikkaan
Kauko Pietilä	104	Ajankohtais-TV:n kaksi ulottuvuutta <i>Keskustelua</i>
Pertti Hemänu	123	Välihuutoja puheenvuoroihin <i>Katsauksia</i>
Maija Jussilainen	127	Tietokanta testissä <i>Kirja-arvioita</i>
Kauko Pietilä	128	Tieto taikoo demokratiaa (Häkli, E. Tiedon taika)
Louhi Surakka	131	Katetta ja vajetta (Suomalaisen tiedotustutkimuksen bibliografia VII)
Heikki Hellman	134	Kielioppi atomikieleen (Aubrey, C. (ed.). Nukespeak)
Jyrki Jyrkiäinen	137	Journalistisesta opportunistista (Hoffman, E. Medien-Freiheit ?)
	141	<i>Uutta kirjallisuutta</i>
	143	<i>Tapaamisia</i>
	144	<i>Peilillä peilaten</i>
Tilausosoite		Tiedotusopillinen yhdistys ry, PL 342, 33101 Tampere 10, PS-tili TA 5779 65-3.
Tilauhinnot		Tiedotusopillisen yhdistyksen jäsenet saavat Tiedotustutkimuksen jäsenmaksun sisältyvänä jäsenetuna. Jäsenmaksut 1983: vuosijäsen 50,-, opiskelijajäsen 25,-, ainaisjäsenyys 350,-, yhteisjäsen 320,-.
Osoitteenmuutokset		Yhdistykseen kuulumattomille Tiedotustutkimuksen vuosikerta 1983 maksaa 60,-.
Irtonumerohinta		NORDICOM, PL 607, 33101 Tampere 10 20,-. Irtonumeroita myyvät NORDICOM (myös vanhoja numeroita) ja Akateeminen kirjakauppa. Kannattaa kysellä myös muista hyvinvarustetuista kirjakaupoista.

Tiedotustutkimus, 5 v.

Elämme historiattomia aikoja. Kauppahuoneet ja bulevardijournalit käyttävät julkisuutta häpeilemättä hyväkseen juhliessaan 1-vuotispäiviään. Vuosirenkaiden kasvuun aiemmin liittynyt juhllainen arvokkuus on hukutettu kaupalliseen rojuun.

Mutta me emme lannistu. *Tiedotustutkimuksella* on viisi vuotta takanaan, ja Sinulla, tuhatpäinen lukija, tukeva lukupaketti vankooissa kourissasi.

Näin ei ole ollut aina. Eikä näin tule ikuisesti olemaan. Miksi? Ja miksi?

Ensimmäinen kysymys pakottaa raottamaan historian gardiineja.

Tiedotustutkimus syntyi vuonna 1978 kalpoisena aanelos-monisteena. Newsletter-aineistoa julkaistiin vuoden mittaan 79 sivua. Seuraavana vuonna tieteen pyhää henkeä alettiin säilöä pahvikansiin, lehti laajeni ja talous iski kylmän kätensä lehden niskaan. Eikä tuo käsi ole paljon lämmennyt, mutta silti lehden vuosivolyymien sivumäärä on kasvanut 433 prosentilla viidessä vuodessa.

Ensimmäisenä vuonna lehteä tekivät Renny Jokelin, Paula Jyrkiäinen ja Jukka Haapasalo. Vuoden 1979 alusta kööriin liittyivät Juha Kulmanen ja Kauko Pietilä, ja Jokelin poistui hieman laajalevikkisempään julkaisuun. Seuraavan vuoden alussa Maija Jussilainen tuli uutena NORDICOM-ihmisenä Jyrkiäisen tilalle ja pian toimitukseen liittyi Heikki Hellman. Vuoden 1981 alusta Tuomo Sauri täydensi toimitusta, ja Leena Paldän tämän vuoden alusta. Jussilaisen viransijainen Pekka Kaarninen on ollut toimittamassa tätä numeroa.

Jos kiitoksia on syytä jakaa, niin ei pelkästään vain heille, vaan niille yli puolellesadalle suomalaiselle ja puolelletoistakymmenelle

ulkomaalaiselle, jotka ovat kirjoittaneet *Tiedotustutkimukseen* artikkeleita, keskustelupuheenvuoroja, katsauksia ja kirja-arvioita. Sekä sille hieman isommalle joukolle, joka tämän tekeleen ääressä on viettänyt piinan ja kärsimyksen hetkiä.

Tieteellinen julkaisu, jonka nimi ei ole *Taikausko ja taantumus*, arvioi tässä taannoin *Yhteiskuntasuunnittelu*-lehteä todeten, että "Lujemmin taitaa erikoislehdistä mennä vain *Tiedotustutkimuksella*, jota potee jo turvotusta" (*Tiede ja edistys*, 4/82, s. 317). Tässä piileiki vastauksen siemen jälkimmäiseen kysymykseen. Toimituksen takki alkaa olla tyhjä taskuja myöten, joten tämänkaltaisia mämmuttinumeroita on turha odotella aivan lähiaikoina.

Viisivuotisjuhlakalun käyttöohjeita ei ole myöskään jaossa. Yhdessätoista artikkelissa on valinnanvaraa, erilaisia tutkimusotteita ja näkökulmia. Artikkeleita on viisikymmenluvulta lähtien aina muutamaan *Tiedotustutkimuksen* 5-vuotisjuhlaseminaarissa pidettyyn esitelmään. Kaarta "klassikoista" "modernisteihin" on mahdoton piirtää kun kyseessä on vyyhti katkoksineen kaikkineen.

Lehden tuleviin vaiheisiin en aio tässä myöskään erityisemmin kajota. Ehkä joitain suuntaviivoja: Enemmän konkreettista tutkimusta. Enemmän tutkimuksen ja käytännön yhteyksiä. Avoin keskustelufoorumi.

Jukka Haapasalo

Veikko Pietilä

Varsitietä pitkö?

aluan aloittaa esitykseni keränkin klassiseen tapaan. - Jo muinaiset roomalaiset sanoivat että purjehtiminen on välttämätöntä, elämä ei. Voidaanko samaa sanoa tiedotustutkimuksesta? Voilaanpa taikka ei: yhteistä purjehtimiselle ja tiedotustutkimukselle joka tapauksessa on matkalla olo; se että ollaan tulossa jossain, päästy johonkin ja menossa onnekin. - Huomaamme, mitä hyötyä on aloittaa esitys klassisella asennyksen. Seuraavassa tulenkin tarkastelemaan, (1) missä olemme olleet, (2) missä olemme nyt ja (3) minne olemme menossa. Tulen sitykseni myös (4) lopettamaan.

Missä olemme olleet?

tarkastellessaan suomalaisen tiedotustutkimuksen kehitystä Himanen (1975) erotti siinä kolme erilaista kautta: pragmaattisen sanomalehtiopin kauden 1925-60, amerikkalaisen mediasosiologian kauden 1961-1970 sekä integraation kauden vuodesta 1971 eteenpäin. Himanen esitys on kahden ensimmäisen vaiheen osalta osuva koko suomalaisesta tiedotustutkimusta ajatellen. Sen sijaan kolmannen vaiheen osalta se on tätä vähemmän.

Näet 1970-luvun suomalaisen tiedotustutkimuksen kokonaisuutta ei luonnehdi niinkään integraatio kuin disintegraatio eli - kuten Malmberg (1979) artikkelissaan suomalaisen tiedotusopin koulukunnista on esittänyt - kahden tiedotusopillisen 'koulukunnan', nimittäin 'wiiolaisuuden' ja 'nordenstrenglaisuuden' syntyminen ja keskinäinen kilpailu. Ja 1970-luvun loppuun tultaessa hajaannus vain syveni, sillä tuolloin 'wiiolaisuuden' ja 'nordenstrenglaisuuden' rinnalle kehittyi niistä selvästi eroava virtaus, jota olen kutsunut 'uudeksi aalloksi' (V. Pietilä 1981, 36-39 ja 1982, 1-15) Ja jopa tätä uudempikin aalto kuuluu jo kohisevan: näet Malmberg (1981a) on ainakin vihjaissut että hänen edustamansa ajattelutapa on oleva seuraava suuri hyöky suomalaisessa tiedotusopissa.

Niinpä siis 1960-luvun tilanteesta, jolloin lähes kaikki tiedotustutkijamme polkivat yhtä ja samaa amerikkalaisen mediasosiologian viitoittamaa tietä, olemme 1980-luvulla tulleet tilanteeseen, jossa on tarjolla todella monia teitä poljettavaksi. Tai - vielä kerran purjehdusmetaforaa käyttäkseni - olemme tulleet selville vesiltä melkomoiseen ristiaal-